

Fehér Lovag

IN MEMORIAM FRATER GEORGIUS

X. szám

2006. Szent Mihály napjára

J. JÓZSEF DÁNIEL MIHÁLY

PÁLOSOK KÖNYVE

„A SZELLEM MEGTÖRETÉSE”

„AZ ÉN MEGTÖRÉSÉNEK KÍSÉRLETE”

„AZ ELLENERŐK TÁMADÁSA”

XIX – XXI. SZÁZAD

hetedik
folytatás

1801. A magyar királyi kancellárián szóba került a Rend visszaállítása, ám nem sok sikerrel.

1802. I. Ferenc császár- király kiadott egy rendeletet „némely szerzetesrendek visszaállítására”, és ekkor felcsillant egy kis reménysugár.

1803. A horvát-szlavón országgyűlés is, a magyaroktól függetlenül szóba hozta a visszaállítást, de ennél ott sem jutottak többre.

1804. A császár már így nyilatkozott: „*A pálosok visszaállításától el kell tekinteni.*” Ennek igazi oka a Rendet jellemző erősen magyar szellemiség volt, valamint az a tény, hogy a Vallásalap nem akarta visszaadni a pálosok hatalmas vagyonát.

1810. Lengyelország felosztásakor, Frigyes király a területe alá tartozó kolostorokat eltörölte.

1833. Rupp Jakab még látta a volt főkolostor falait, a kápolnában a falfestmények néhány részletét, és egy, szerinte a szószékhez vezető lépcsőt. Jankovich Miklós is látta a falak maradványait; ezeket később már széthordták...

1847. Bugát Pál és Henszlmann Imre a Szépjuhásznénál ásatnak a szentlőrinci romok nyomában, épületalaprajzokat tesznek közzé. Ám a forradalom leverése után – érthetően – ez megint nem sokakat érdekelt.

1849. A pesti – ekkor már egyetemi – templomban rövid ideig országgyűlést is tartottak; a belső berendezést azonban szétdarabolták, szétfűrészelték, és barbár módon kiürítették a templomot. Ha Széchenyi szellemi forradalma győzedelmeskedik, ez nem fordulhatott volna elő...

1858. Nosztra. Ekkor adta el a püspöki kar a kolostorépületet az államnak, amely női börtönné alakította azt.

A pozsonyi országgyűlésen néhányszor már szóba került a Rend visszaállítása, és a következő évtizedek alatt történt három sikerebb kísérlet is.

1863. Lengyelországban kitört az úgynevezett januári felkelés. A tervek szerint az új nemzeti címerben központi hely jutott volna a cęstochowai kegyképnek. Ám a felkelés bukását az egész nemzetre kiterjedő megtorlássorozat követte. A pálosok közül is sokakat száműztek Szibériába a felkelésben való részvétel vádjával. A cár betiltotta a kolostorban folyó oktatást, bezáratta a nyomdát, a gyógyszertárat és a kolostort megfosztotta földbirtokaitól.

1864. Scitovszky János (1785–1866) hercegprímásnak, a Rend konfráterének buzgólkodására küldtek négy pálost és két klerikust Cęstochowából, akik Péliföldön telepedtek le. Sztolarczyk Romuald perjel, és helyettese, Knęza Tibor el is kezdték a munkát, ami a lengyeleknek ekkor életbevágóan fontos volt; ugyanis II. Sándor cár ugyanebben az évben oszlatta fel a lengyel rendet, és itt valami újraindulhatott volna, ám a Sors másképp akarta...

Scitovszky meghalt, így ez az első – ritkán emlegetett – visszatelepítés csak reménysugár maradt; a pártfogókra szoruló szerzet magára maradt. Az elöljáróság feloszlatta a házat, lakói 1867-ben vissza kellett térjenek Krakkóba.

„Krakkóban áll a sziklán (Rupella) a mi monostorunk, és az isteni előrelátás segítségével, mikor Lengyelországban meghalunk, feltámadunk, mert Scitovszky János bíboros, hercegprímás nekünk adományozta a Péliföldön, Esztergom közelében a kis, Szent Keresztről nevezett monostort, és már elültették a pálosok új sarjadékát. De jaj! a bíboros halála után, 1867-ben ez az új telepítés is Isten engedelmével tönkrement, és közeledik a pálosok vége...” (Eugen Tobolczik)

Hiába puhult a diktatúra, jött a Kiegyezés is, ám nem volt aki felkarolja a magyar pálos szellem ügyét...

Ádám Iván (1844–1928), reáliskolai hittanár, veszprémi kanonok, somogyi főesperes volt. Foglalkozott a pálos templomépítés történetével, hazai és külföldi szaklapokban jelentek meg írásai és ma már hiánypótló rajzai.

Jánosháza. Határában, a szentpéteri dűlőben zárdája volt a pálosoknak, melynek ma már csak az alapfalai vannak meg.

1901. A század új hangulatot hozott:

„A kutatónak a derék pátterek, kik lengyelek ugyan, de mivel a Pálos-rend magyar, jó magyar papoknak vallják magukat, megnyitják dús levéltárukat, ritka szép és gazdag könyvtárukat és a kincstárt, mely hajdani gazdagságuk utolsó maradványa.” (dr. Nyári Sándor: *A Czenstohowai pálos-kolostor és magyar műemlékei*)

Megerősödni szándékozott a Rend, a Szentszék Eusebius Reimann perjelt generálissá nevezte ki.

1902. A Pozsony megyei Nagylévárdon (ma Veľké Leváre, Szlovákia) Melisek/Melisch Adolf helybeli plébános kezdeményezésére gróf Wenckheim István ajánlott fel egy házat a visszatelepülő Rend részére. Ám hatévi próbálkozás után a lengyel vezetőség ismét visszahívta az atyákat...

1903. Talán kevésbé ismert: 1896-ban I. Ferenc József is felajánlotta Magyarországot a Magyarok Nagyasszonyának, Vaszary Kolozs Ferenc bíboros, hercegprímás közreműködésével. Ezek után hét évvel, 1903-ban a hercegprímás Szentkereszten próbálta újra meghonosítani a pálosokat; visszaszerezte kolostorukat, idehozatta Muszynski Lajost perjelnek, aki öt testvérrel kezdte a pálos munkát. Ám újoncok és egyéb segítség híján 1908-ban ez a kísérlet is kudarcba fulladt.

Ekkor halt meg Bakonyvári Ildefonz (1857–1903), bencés szerzetes, történelem-latin szakos középiskolai tanár. Így írt a pálosokról:

„Az a rend, a melynek tagjai közül egyiknek sem volt szabad magát másnak, mint magyarnak nevezni, nem nevelhette növendékeit másnak, mint igazi magyaroknak. Ebben az időben nevelődtek azok a jeles férfaink, a kik az igazi szívből fakadó vallásos buzgósággal az önzetlen hazaszeretetet tudták egyesíteni; a kik nem egyedül élni, hanem, ha kellett, halni tudtak a hazáért.” (In: *A pápai kath. gimnázium története*)

1916. október 8-án Budapesten, az akkori Lósy Imre utcában Csernoch János hercegprímás szentelte fel Ligeti Miklós *Pálosok kútja*, más néven *Béke-kút* című alkotását. A középpontban, az oszlop tetején a Czestochowai Madonna már-

ványból kifaragott képe áll. A kőoszlop mellett kétoldalt egy-egy térdelve imádkozó pálos szerzetes életnagyságúnál nagyobb alakja látható. A díszkutat még a tízes évek elején rendelte meg az esztergomi káptalan, amely a pálos rendnek akart emléket állítani. A Madonna-kép talapzatául szolgáló oszlopot és a szerzetesek alakját cseh kőből faragták. A kút építészeti terveit Tőry Emil és Pogány Móríc készítette. A díszkút a Papnevelő Intézet saját bérháza közötti, eredetileg zárt területen állt, melyet néhány év múlva közterületté nyilvánítottak. A kút 1935-ben áthelyezik a Központi Papnevelő Intézet belvárosi Papnövelde utcai épülete belső udvarára. Az intézet udvarán vészelte át a második világháborút, és az 1945 utáni szobordöntéseket is, így ma is teljes épségben látható.

1918 után Lengyelországban a pálosok ismét terjeszkedhettek. Ennek köszönhető majd a két évtizedes magyar felemelkedés is.

A császár halála után már Czesztochowába utazhatott néhány magyar. Markievicz Péter általános rendfőnök hívott magyar ifjakat a lengyel noviciátusba. Először Bodó Gellért felszentelt pap szeretett volna pálos szerzetes lenni, de az előjáróság nem engedte fogadalomhoz. Ő, valamint Benedek nevű társa elhatározták, hogy fogadalom nélkül jönnek haza. Velük érkezett a lengyel Bertalan testvér is. 1923-ban jelentkeztek gróf Zichy Gyula (1871–1942), akkori pécsi püspöknél, aki rájuk bízta Pécsen a Mindenszentek templomát, majd megvett a Rend számára egy villát. Zichy Gyula 1927-ben kalocsai érsek lett, és további tárgyalásokat is folytatott a pálosok végleges visszatelepítése érdekében, pálos konfráter is lett.

1925. A pálosok visszatérhettek Magyarországra. A Gellért-hegy természetes barlangjában (régén Szent Iván-barlang) kialakított sziklakápolnát birtokba is vehették, ez lett a Magyarok Nagyasszonya Sziklakápolna. 1934-ben újjáalakult a Rend, pontosabban még csak mint annak provinciája. A magyar rend magyar tartománya. Ez olyasmi, mint Magyarország, melyet saját vármegyéi vesznek körül...

1924. Gróf Klebersberg Kúnó (1875–1932) vallás- és közoktatásügyi miniszter érdeme, hogy a pesti templom helyreállítatott. 1925-re be is fejeződött a külső renoválás, ezután kezdték meg a belső helyreállítást. Bergl János – Elefánton is dolgozott – freskóinak restaurálása már nagyon időszerű volt, azokat előtte már többször is átfestették.

1930. decemberében P. Nyári József Márton érkezett Lengyelországból Pécsre, ám a következő évtől már egyházmegyes papként működött tovább a pécsi egyházmegyében, mivel a jelentkezők nem maradtak meg. A Rend lengyel vezetői sem támogatták intenzíven az áttelepítést, és megint csak nem bocsátották fogadalomra az akkor ott jártakat. Ezeknek az úttörőknek mégis múlhatatlan érdeme, hogy élesztgették a pálos lelkesítést, és előkészítették a Rend törvényes áttelepítését.

Michał Zembrzuski (1908–2003) atya 1934-ben jött Magyarországra.

1931.

MAGYAROK NAGYASSZONYA SZIKLAKOLOSTOR.

Buda, Gellért-hegy.

A Szent Iván-barlangot Lux Kálmán tervei alapján alakították át templommá. A kolostort Weichinger Károly tervezte, 1934-re lett kész.

1939-től lengyel menekültek ezrei érkeznek Magyarországra, akik szép számmal látogatják a Sziklakolostort. 1944 elején P. Besnyő Jenő Gyula (n.a.-1946) lesz a perjel, az év végén a németek települnek be a kolostorba; 1946-tól P. Csellár Jenő István (n.a.-1959) a perjel.

1933 magyar földre is fényt hozott. Serédi Jusztinián (1884–1945) hercegprímás január 1-ével engedélyezte a pálosok letelepedését, ezután el is kezdődött a kolostor építése

1934. Újra van római ház, ahol a Procurator Generalis lakik, és amely tanulmányi házként is szolgál. 1938-ban költöznek majd új kolostorba.

A leśna-podlaskai pálos noviciátus házban ismét összejött néhány magyar. Heten, mint Özséb idejében: két felszentelt pap, három kispap és két kisegítő testvér készült arra, hogy az újoncév végén a magyar pálos áttelepítésnek magvává legyen.

Prohászka Ottokár (1858–1927), neki szívügye volt a Pilis, is támogatta a Rend visszatelepítésének gondolatát; de ő éppen a Nagyhéten halt meg, az Egyetemi Templom szószékén mondott beszéde után.

A főkolostor ügyében újra ásatás folyt, a Történeti Múzeum irányításával.

Zichy érsek újbóli erőfeszítése nyomán Pfeiffer Gyula miniszteri főtanácsos, majd pálos konfráter vezetésével májusban küldöttség indult Czesztochowába, hogy ünnepélyesen visszahozza a pálosokat.

„Másfélszázados távollét után Budán vannak a pálosok. A legmagyarabb szerzetesrend visszatérése nemcsak örömmünnepe minden igaz magyarnak, de egyúttal szimbólum is, mint ahogy szimbólum az őrzésükre bízott Sziklatemplom, amelynél szilárdabb háza alig van az Úrnak. Ilyen sziklaszilárd az Istenbe, s a magyarság jövőjébe vetett hit.” (Budai Napló, 1934. május 16.)

Az ünnepélyes beiktatásra 1934. május 21-én, Pünkösdhétfőn került sor, Zichy érsek mondta a szentmisét. Beszédében megemlékezett a Rend feloszlatása óta eltelt közel másfél évszázadról s arról, hogy a pálosok a nép felemelkedéséért és a régi szigorú szellem folytatásáért jöttek. Este Serédi Jusztinián bíboros szentelte fel a kolostort több ezer hívő jelenlétében.

Hétszáz év után, augusztus 20-án, újra hét magyar fiú, hét XX. századi lovag lett alkalmassá a pálos ruha felvételére. Ha tudták volna, hogy csak egy „nyugodt” évtizedük lesz e szolgálatra...

A szerzet rendbe hozta Báthory László remete-barlangját és annak környékét is. Évenként körmenetet szerveztek a barlanghoz, ahol tábori misét mondtak az első magyar-biblia fordító, a szentéletű pálos szerzetes Boldog Báthory

László tiszteletére. (1970 körül újra feltárják a barlangot, aminek egyik terme szabályos háromszögre hasonlít; járatai ki tudja hova vezetnek?)

1935-ben öltözött be Gyéressy Béla Ágoston (1908–1986), volt jezsuita pap, szerzetes, művészettörténész, valamint Mayer Gyula Alfonz, Sípos Jenő Antal (n.a.–1939), Szabó László György, és az erdélyi születésű Vezér Ferenc, sz. Vizer György (1914–1951) is.

1937.

SZENT IMRE kolostor.

Pécs, Baranya megye.

Weichinger Károly tervezte. 1937-ben szentelte fel Zichy Gyula érsek.

P. Zembrzuski („Zembrzuski Mihály”), majd 1943-tól P. Galambos Kálmán (n.a.–1950) lett a perjel.

A pálosok ősi jelszava volt: „*Istenért, hazáért!*”; Széchenyivel kiegészítve: „*Isten, haza, család*”, megalakult a Virág Benedek Cserkészcsapat. Vezetőjük Gyéressy atya, aki egyben a kis pálosok szervezője és lelki irányítója is lett.

1938. Megjelenik Kisbán Emil: *A magyar pálosrend története c.*, máig is pótolhatatlan művének első kötete. A második rész 1940-ben jelenik meg.

Karácsonyra jelent meg a *Fehér Barát* című negyedéves rendi értesítő (majd 1943-tól havilap), Gyéressy atya szerkesztésében. A lap kiadásával a Kapisztrán Sajtószövetkezetet bízták meg, mely később a Fráter György Sajtószövetség nevet vette fel; felelős szerkesztő Kisbán Emil. A lapnak Budapest bombázásával és a főváros ostromával vége szakad; jött a német megszállás, majd a Vörös Hadsereg. 1944. december és 1948. január között a kiadás szünetel, aztán 1948 júniusában végleg megszűnik a lap.

1940.

Pálos kolostor.

Pálosszentkút, Bács-Kiskun megye.

Weichinger Károly tervezte. P. Besnyő Gyula lett a perjel.

Eredeti nevét (Szentkút) az 1791-ben fellelt gyógyvizű forrásról kapta.

1947-ben P. Rába Márk Lukács perjel vezetésével folytatják az építkezést.

BOLDOG ÖZSÉB kolostor.

Márianosztra, Pest megye.

A Rend visszacapott egy ingatlant, amely azonban nem azonos a régi nosztrai Szűz Mária kolostorral.

Kb. egy évtizedig működhetett, 1950 után férfifegyház lett belőle...

1944.

Soltvadkert, Bács-Kiskun megye.

Csak rezidencia volt.

Kiváló menedékhely lett az üldözött pálosok számára.

Vezér Ferenc ősszel került Pálósszentkútra, ahol a nyilas hatalomátvétel után már csak ő, és Könyves Imre Lajos maradt.

„1944-ben, amikor jött az orosz invázió, a tartományfőnökünk kissé megijedt, és minden atyát, minden testvért fölrendelt Pestre, de mivel a híveknek szükségük volt lelki ellátásra, Páter Vezér Ferencet otthagyták Szentkúton, hogy a hívekkel törődjön. A tanyavilág lakói kénytelenek voltak egy ún. Nemzetőrséget alapítani, mert nehéz volt az orosz vagy nem orosz szabadon garázdálkodó katonák rendben tartása. A nemzetőrség parancsnokának Páter Vezér Ferencet választották. Még ebből nem lett volna talán komolyabb probléma, hanem az egyik tanyára betörték az oroszok és akkor három vagy négy orosz agyonlőtték a nemzetőrök. Elásták őket becsülettel, szépen, de jött a tavasz, és annak a parasztembernek a birtokán, aki nem tudott semmiről, kezek és lábak bújtak el ő a föld alól. Sietett hát az orosz parancsnokságra és jelentette az egészet. Ebből aztán nagy felfordulás lett, az összes nemzetőrt elvitték. Több ember örökre eltűnt. Jól megvertek Ferenc atyát is, de pár hét után kiengedték.” (P. Máthé Tibor Péter)

1945. április 11-én Vezér Ferencet – már perjelként – a kiskunfélegyházi rendőrség őrizetbe vette kommunistaellenes kijelentések vádja miatt. A kecskeméti ügyészség fogdájában három hónapig tartották bezárva; kiszabadulása után a magyarországi pálos rendházak gazdasági, gondnoki ügyeit intézte.

„Vezér Ferenc pálos atya 1945-ben a páloskúti (Kiskunfélegyháza–Szentkút) rendház főnöke volt. A megszállással járó harcok elől a nők és gyermekek ide menekültek. Miután az oroszok elfoglalták a helyiséget, két katona el akarta vinni a rejtőzködő nőket »kis konyhai munkára«. Vezér atya a katona elé állt és nem engedte. A katona ráfogta fegyverét, amit az atya megfogott és a mennyezet felé irányított. Dulakodás kezdődött, a fegyver véletlenül elsült, súlyosan megsebesítette az orosz, aki rövidesen belehalt a sérülésbe.” (forrás: Vizer Ernő)

1945 után.

Jakab-hegy, Baranya megye.

Meglévő vadászkastélyt építettek át Keresztfalvi Artúr tervei alapján.

1950 elején már készen állt a kápolna tornya, a cellák a júniusi átadási ünnepségre; ám lakóit akkor már internálták...

1946. Gyéressy atya lett a rendfőnöki titkár, Vezér atya vezetőségi tag.

Októberben, Szent Gellért vértanúhalálának 900. évfordulóján Mindszenty József hercegprímás kb. ötvenezer fiatal jelenlétében pontifikált szentmisét.

1947. Az Egyetemi Templomban jótékonyági hangversenyt is rendeztek a templom és a Szeminárium helyreállítása céljából. Az ünnepi szónok Mindszenty bíboros volt, aki beszédében a templom szentségét és az Egyetemi Templom pálos-mivoltát hangsúlyozta.

1948. A pálosok számára az utolsó, még nyugodtnak mondható év; ám május 13-án a Sziklakolostornál a körmenetre összegyűlt kb. százezres megfélemlített tömeget a rendőrség szétverte. Ennek ellenére a Rend megalapításának 700. évfordulója alkalmából ugyanott szervezett impozáns ünnepségsorozat 1950. január 7 és 15. között még különösebb zavaró tényezők nélkül folyt le.

A sopron-kertvárosi egykori pálos templomnak született egy olyan freskója, amelyről nem is olyan rég, még csak suttogva beszéltek az emberek, szájhagyomány útján terjedt. Az 1940-es évek végén élt ott egy felvidéki festő, Básthly Zoltán. Az ő keze nyomán született meg az orgonaülés oldalára festett *Szent Máttyás legyőzi a Sátánt* c. kép. A sátán arcának ábrázolásában a szemlélő könnyen felismerheti Sztálint...

1950. Nyáron már internálták a szerzetesek egy részét, majd októbertől két hónap leforgása alatt az országban több ezer – nemcsak pálos – szerzetesnek és apácának kellett elhagynia a még le nem foglalt rendházakat.

1951. március 26-án, Húsvéthétfőn az ÁVH szó szerint betört a Sziklakolostorba, és begyűjtötte a pálosokat. Összetörték mindent, amit lehetett: oltárokat, szobrokat, templomi berendezési tárgyakat. Az ezüst kegytárgyak egy részét magukkal vitték. A Lourdes-i Szűz Mária márványszobrát lelökték a barlangüregből, ezer darabra tört. A harangjátékot elvitték, majd beolvasztották. A volt Szent Iván barlang bejáratát közel két méter vastag betonfallal torlaszolták el és zárták le; úgy félték tőle, mint ördög a tömjéntől.

Evvel nemcsak a Gellért-hegy energia-csakraját zárták el, hanem Budapest energiamezőit is próbálták ellehetetleníteni. Ugyanezen okból emelték a „szabadság” szobrát is, hasonlóan más felszabadított (újrafoglalt) fővárosok szocialista monumentjainak ilyenképpen való elhelyezésével. Gondoljunk csak a templomépítésekre: a középkor, de még az újkor egyes templomait is ősi szent helyek fölé emelték, ezek pozitív sugárzásait akarták elnyomni.

Vezér Ferencet, mint az úgynevezett Grósz-per (1951. június) egyik leendő vádlottját tartóztatták le, és került az Andrássy út 60. pincéjébe. Vezér atya nagyon jó szónok volt; Mindszenty asszisztenseként körutakra járt, és ilyenkor sokszor több ezer ember előtt beszélt. Amikor a bíborost letartóztatták, éppen ezt rótták fel neki igazi „bűnéül”. Ezért üldözték folyton, az volt a bűne, hogy Mindszentynek asszisztált. Ezután hirdetett ítéletet a Budapesti Megyei Bíróság: gyalázatos, hazug vádak alapján halálra ítélte a 37 éves Vezér Ferencet; a börtönben több hónapon át igen kegyetlenül kínozták. Augusztus 31-én, a gyűjtőfogház udvarán akasztották fel; egyes vélemények szerint akkor már nem élt...

A szerzetesek többségét letartóztatták vagy elhurcolták. Vagy még rosszabb. P. Ács Ferenc István (Vezér Ferenc helyettese) egy társával menekülni próbált, de agyonlőtték, majd a holttestet vonat alá lökték; április 1-jén vonat kerekei alatt találták meg – golyókkal a testében – a holttestét.

Erkölcsei elégtételt jelentett, hogy Ferencz Béla (sz.1920), székely fafaragó művész gyönyörű műve a Sziklakolostor felújításakor majd Vezér atya emlékére készül. A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Elnökségi Tanácsa 1992. február 17-én menti fel Vezér Ferencet, és rehabilitálja.

P. Vezér Ferenc

A többiek túléltek, de milyen áron? Összesen vagy 150 évet kaptak, köztük például Bolyós Rezső Ákos (1914–1994) és Csellár Jenő István 10–10 évet, Rába Márk Lukács 7 évet, Bolváry Pál (1926–2001) 3 évet, de ült Gyéressy atya is.

Pálosszentkúton P. Rába Márk Lukács letartóztatása után P. Homonnay Sándor Miklós lett az ügyvivő; neki is minden éjjel más tanyán kellett meghúznia magát, ám végül őt is letartóztatták.

Később a megyés püspök Zsíros Lászlót (1919–1955) helyezte Pálosszenkútra, akit aztán „ismeretlenek” úgy összeverték, hogy soha nem épült fel. Tönkrementek a veséi, kórházba került, majd meghalt.

Pálosszentkútnak még a neve sem emlékeztethetett a pálosokra: Petőfiszállás lett...

1955. Gérecz Attila (1929–1956) költőnek egy pálos ihletésű verse maradt fenn, de az nem akármilyen: a *Boldog Özséb himnusza*. A fiatal költő életének a forradalom alatt egy szovjet tank vetett véget.

1956 februárjában közkegyelemmel szabadult Bihari Tádé, Bolyós R. Ákos, Csellár J. István, Rába M. Lukács, a nyáron Homonnay S. Miklós. Gyéressy atyát júliusban engedték ki; ő aztán budafoki remeteségében, szembetegségével küszködve készíti el latin nyelvű rendtörténetét, ami sokáig kézirat marad.

'56 után – átvitt értelemben is – megszűnt a rend, evvel a továbbképzés lehetősége is. Egy emberöltőre.

Ám lehetett kiutat találni.

A felosztatáskor negyven pálosunk volt, ekkorra talán féltucat pálos testvér maradt hazánkban. Hozzájuk csatlakozott még 11 „titkos atya”, akik a szétszórás alatt illegálitásban végezték el a noviciátust, s tettek fogadalmat. A vállalkozó lelkű fiatalokat a meglévő egyházmegyei szemináriumban helyezték el. Közben letették a pálos szerzetesi fogadalmat. Pappá szentelésükkor mint pálosokat szentelték őket pappá, bár a szentelő püspöknek sejtelve sem volt erről.

1958. Az így felszentelt P. Kováts Ferencet, akit később határszöktetéssel vádoltak, az ÁVH-n úgy összeverték, hogy végül október 7-én belehalt sebeibe. Ő is a pálos vértanúk egyike.

Borsos János József (sz.1937) 1956-ban kezdte meg szemináriumi tanulmányait Egerben. Bolváry atya vette fel a Rendbe 1958-ban, 1960-ban tett fogadalmat, 1961-ben szentelték pappá. Jellemző a kor viszonyaira, hogy a „zugszerzetesek” érseküknek sem merték bevallani pálos voltukat.

„Mindannyian, akik az úgynevezett idősebb nemzedékhez tartozunk, klandesztin [„földalatti”] szerzetesek vagyunk. Pécselt Bolváry Pál pálos atya tartotta össze az egyetemista és gimnazista ifjúságot, s az onnan érkező (Pécselt már pálos noviciátust végzett) Arató László beszélt először a pálosokról az egri szeminaristáknak. Ács István, ké-

sőbbi püspökkel összesen kilencen voltunk pálosok az egri szemináriumban. Az 1960-as évektől Árva Vince atya 26 évig rendfőnöki megbízottként titokban vezette a közösséget. Időről időre összehívott minket Márianosztrára. Így ment ez 1989-ig, s ilyenkor úgynevezett fehér napokat tartottunk.” (P. Borsos János József)

1961. Bolváry atya 1952-es szabadulása után újabb hat év börtönbüntetést kapott. Két évet ült Márianosztrán, majd 1972-ben kalandos körülmények között elhagyja az országot. ('89 után végleg hazatér.) Csellár Jenő István, Rába Márk Lukács és Zembrzusi atya szintén emigráltak.

Ezután az erdélyi születésű Árva Vince (sz.1932) lett a pálosok vezetője. Titokban, és az egyház szempontjából is illegálisan, hiszen ezekben az időkben a Vatikán „sem ismerhette” a földalatti pálosok névsorát.

Vince atya 1976 márciusában került Márianosztrára, majd 1982 augusztusában rendfőnöki delegátus lett. Lékai László (1910–1986) bíboros, pálos konfráter Özséb atya boldoggá avatásának posztulátorává nevezte ki, és egy évre Rómába küldte, annak tanulmányozására. Ő terjesztette fel a földalatti pálosok névsorát, akiket a Szerzetesi Kongregáció 1989. május 20-án ismer el „igazi” pálos szerzeteseknek.

1970. Megjelenik Lissák György (n.a.–1982) *Aranykígyó* c. regénye is a „fényhordozó” Fráter György életéről. Minden magyar fiatalnak bátran ajánlható olvasmány.

1979. június 4. Az egyház történetében II. János Pál, az első közép-európai pápa látogatta meg Jasna Górat. Ő az első és egyetlen pápa, aki a Szent Korona fennhatósága alatt látta meg a napvilágot: Közép-Európában.

II. János Pál, sz. Karol Josef Wojtyla (1920–2005), a lengyelországi Wadowice városában született, mely akkor még az Osztrák-Magyar Monarchia része volt. Beavatása Czestochowában történt:

„Ezen a földön kaptam a meghívást a Szolgálatra, Jasna Góra tövében, ahol nem egy ízben álltam úgy, ahogy ti álltok itt, s térdeltem a puszta földön, ahogy térdeltek ti is néha órákon át.”

1983. június 19-én a pápa a Jasna Góra hegyén pedig ezt mondotta:

„Egyházzal és nemzetemmel együtt hálás vagyok a Jasna Góran veletek együtt eltelt hatszáz évért: az Istent szolgáló nemzedékért, Szent Pálnak, az első remetének fiáiért, a pálosokért. ... A tökéletesség célja a szeretet. Így tehát a szeretetre vagytok hivatva, az emberi lélek szeretetére, amelynek forrása Isten szeretetéből fakad.”

Háromnapos ott-tartózkodása alatt több mint hárommillió ember találkozott vele.

Október 2-án koronázásra került sor Márianosztrán: Lékai bíboros úr a magyar Szent Korona síkbeli másával ékesítette föl Szűz Mária és a kis Jézus fejét.

Gyöngyösi Gergely rendtörténetéből, pontosabban annak latin másolatából jelent meg az *Arcok a magyar középkorból* c. kötet, melyet Vince atya fordított le

Márianosztrán. A kézirat az Egyetemi Könyvtárban porosodott, hogy végre magyar nyelven is megjelenhessen. A teljes latin szöveg jegyzetekkel együtt pedig 1988-ban, Hervay Levente ciszterci szerzetesnek köszönhetően kerül napvilágra. A pálosok hivatalosan még akkor sem dolgozhattak...

Dolgozott viszont Bujdosó Bálint (sz. Meskó Lajos, 1912), piarista szerzetes, aki az emigrációban írt egy kötetnyi verset, többek között pálosainkról is. Versciklusa a tíz szonettből álló *Pálos Boldogok*. Nehéz időkben mindig menedék az irodalom.

1988 márciusában Aczél László Zsongor (sz.1942), Borsos János József és Udvarnoky László István (sz.1942) utazott Czeszochowába, hogy elindítsa a rend új magyarországi történetét. Meg is lett az eredménye.

1989 januárjában P. Máthé Tibor Pétert (sz.1926) rendfőnöki megbízottnak nevezték ki. Márciusban pedig Paskai bíboros, egy Pécsen tartott rendi megbeszélésen már lehetségesnek tartotta, hogy a Rend visszakapja a budapesti Sziklakolostort.

Augusztus 27-én, csaknem negyvenéves kényszerű szünet után P. Árva Vince a Sziklakolostor kinevezett igazgatója, valamint P. Aczél László Zsongor, P. Borsos J. József és P. Udvarnoky László István mutathattak be szentmisét ismét több ezer hívő jelenlétében a templom előtti téren.

A Rendnek új magyar tartományfőnöke P. Máthé Tibor Péter lett.

'89 után hazatért Bolváry Pál és Rába Márk Lukács. Mindketten meghalni jöttek vissza.

A pálosok működését a Habsburgok után a szovjeteket kiszolgáló rendszer is ideig-óráig felfüggeszthette. A Pálos Rend központja ma Lengyelországban van, ahol már nem teljes mértékben képviselik az ősi magyar értékeket. Érthető, hiszen Trianon óta, illetve ma, az egyesült Európa hatalmi harcai során Lengyelország és Magyarország érdekei már nem minden ponton ugyanazok. Persze, ha mindkét országban – egyidőben – nemzeti kormány lenne...

1990. Az év folyamán a társadalmi szervek és a hívek összefogásával megújult a Sziklakolostor belseje, sőt, július 24-én visszakapta a Rend a Gellérthegy szikláihoz szinte organikus módon épült kolostorát, melyet októberben szenteltek fel.

1991 októberében, Árva Vince atya szervezésében konferenciát rendeztek Budapesten, ez volt a II. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Szimpózium, melynek előadásai könyvben is megjelentek, a *Varia Paulina* sorozat első köteteként, Vince atya kiadásában; ezt követte Gyöngyösi rendtörténetének, majd az *Aranykígyónak* újabb kiadása.

Szintén októberben kapta vissza a Rend az egykori pálosszentkúti kegyhelyet, Karácsony előtt pedig a márianosztrai volt monostor, majd börtönépületből öt termet, szerzetesi cellának. Ezek azonban nem feleltek meg a kolostori élet céljainak, és így továbbra is a plébániaépületben maradtak...

1993. Folytatódott a Sziklakolostor felújítása:

„A lapok beszámoltak a világos hársfából faragott, ősi magyar palmettákkal díszített oltár és a többi tárgy drámai hatású domborműveiről. Valóban fejedelmi ajándékot kaptak a pálosok, bizonyítva azt, hogy a 15 milliós nemzet fogalma nemcsak elvont illúzió, hanem élő valóság is a lelkek birodalmában. Az ábrákon itt is az ősi magyar és avar motívumok mellett múltunk nemzeti és keresztény szimbólumai, az új hazába vezető csodaszarvas és turulmadár, a szentkorona, a koronázási jelvények, a nemzeti címer, és Szent István felajánlja a koronát a Boldogasszonynak az egyik reliefen □ Egy japán nyír-fából faragott reneszáns urnán, az egymással ölelkező virágok, akantuszok harmóniáját hirtelen hirtelen erőszakos törésvonalak szakítják meg, s az urna belsejéből (a már fentebb említett) Eger ostroma bontakozik ki élethű részletek és jelképes hangulatú, nyüzsgő, kapaszkodó, vagdalózó harcosok halálos viaskodásában. A kegytárgyak esztétikus összhangja, mindenkire és a beavatottakhoz egyformán szóló mondanivalója valóban fejedelmi rangúvá teszi a művész ajándékát. Az egykorú lapok (Magyar Nemzet, Esti Hírlap, Új ember) lelkes beszámolóiban ismertették az ünnepséget. A műtárgyak elhelyezése előtt a művész a Széchenyi Társaság rendezésében nagyszámú műértő közönség előtt mutatta be csodálatosan szép oltárát és a többi kegytárgyat.” (Cseh Tibor)

„A Gellért-hegy. Itt lakozik a Fekete Istennő, az őskézdet bölcsessége, itt fakadnak a meleg források, melyekben a Földanya vére van jelen, itt vannak a barlangok, a Föld méhe. Ez az átalakulás helyszíne. A Sziklatemplomba, erre az ősi kultikus helyre beárad a Duna energiája. ... Árva Vince atyának dolgozom. A Gellért-hegyi sziklatemplom belsejét kell újra berendezni. A pálosok visszajöttek. Titokzatos, magyar alapítású rend. Mi nem titokzatos nálunk? ... Hogy kerültek a hegybe a pálosok, miért robbantották tovább a már létező barlangot? Mi van azokban a járatokban, amelyek a sziklatemplom alatt és mellett vannak? ... És most, amikor a pálosok néhányan, újrakezdi, vajon ki Árva Vince, s mit is kezd újra; mi lesz a szellem valósága, mit fog be a felvetett kérdésekből, mit vallhat be, és mit fedezhet fel a múltból, s mi lehet az értéke hánytatott, kegyetlen életének, és üde Ozirisz-szellemének?” (Makovecz Imre)

Augusztus 20. Újjáalakul a Szent István Lovagrend, az alapítók között ott találjuk Árva Vince atyát, természetesen Paskai bíboros ratifikálásával.

1994. május 15-én, a pálosok hazatelepülésének 60. évfordulóján a lengyelek a częstochowai Madonna kegyképének másolatát ajándékozták a Sziklakolostornak; októberben pedig hazalátogatott Zembrzuski atya, egyetlen túlélőként az akkori lengyel pálosokból.

Ugyanebben az évben Árva Vince atyát eltanácsolták a pálos szolgálatról. Ekkor a Rendből még nem tették ki. Ő erre így emlékezik:

„Az Antall-kormány alatt nem mertek nyíltan hozzám nyúlni. Valószínű a miniszterelnök személye miatt, aki engem jól ismert, sőt egy alkalommal személyesen is meglátogatott a Sziklakolostorban. A Horn-kormány kezdetével támadtak nyíltan ellenem. Az új generális... a kánoni látogatás alkalmával fél óra alatt döntött, miszerint azonnal hagyjam el a rendet. Kozma Imre meghívására, majd az akkori nunciussal megbeszélve, a zugligeti plébániára mentem két évre.”

Ezidőben templomhoz közeli lakásából eltűnt egy pótolhatatlan fordítása...

1996. március 6-án a magyarországi pálos kolostorok közössége újra *quasi-provincia* rangra emeltetett. Ez jó hír lehetne, ám különös, hogy Németország

az egyetlen, mely az igazi provincia címet kapta. Kétségtelen, hogy ma több kolostoruk van, mint nekünk. „Kvázi-provincia” még Amerika és Ausztrália...

Májusban Ein Eremitenorden aus Ungarn: die Pauliner címmel tudományos konferenciát szerveztek Weingartenben.

Június 3. A pálosok szelleme – máig egyedülálló módon – az Országházba is bejutott; a kereszténydemokraták képviselője hosszú beszédet tartott ebből az alkalomból. A Rend státuszának helyreállításáról sajnálatos módon ekkor sem esett szó...

Októberben, a Magyarok Nagyasszonya ünnepén megalakult Pécsen a Pálos Baráti Kör.

1997. Vörös Győző, fiatal régészünk Egyiptomban, a Thot-hegyen ásatott:

„Amikor felmáztunk a kopt szentély bejáratához, ... s amikor a kápolna küszöbére léptünk, majdhogynem holtan rogytunk össze: az előző napi olvasmány, az 1600 éves életnagyságú Pantokrator Krisztus ábrázolása nézett velünk szembe. ...

Krisztus felhívta a figyelmemet arra, hogy egyszerű magyar kutató voltam, aki azért kaphatta meg ezt az ajándékot, mint égi kegyelmet, hogy a Thot-hegyi kápolnát megtalálhassam, mert egy olyan nemzet fia vagyok, amely Thébai Remete Szent Pál szellemének egyetlen legitim utódja. Az itt élő szerzetesközösséget megölték, de a magyar pálosokat nem lehetett megölni.”

A Pantokrator Krisztus freskója feltehetően a IV. századból származik.

Szent Koronánkon – legalább egy évezrede – ugyanolyan Pantokrator Krisztus-ábrázolás van, mint amit Vörös Győző Egyiptomban talált. Különös egybeesés...

P. Joachim Dembicki, lengyel pálos atya is járt Thébában:

„Thébai szent Pál kolostorához, vagyis Dair Anba Bulához a Qualialah hegy északi oldalának legkanyargósabb útja vezet. Helyes, hogy ez a kolostor puszta, sziklás, növényektől megfosztott, szigorú, de ugyanakkor imádságra, egyedüllétre és egészen Isten felé fordulásra szólító területen fekszik. És éppen ezt a barlangot választotta ki a fiatal, gazdag ember, Pál, hogy a teljes Istenhez tartozásról tegyen tanúságot. ... Nem kevésbé búvöltek el rendünk Pátriárkájának életéről és haláláról beszélő emlékek és ereklyék: a barlang (az itteni szerzetesek állítása szerint), a Szent földi maradványait őrző márvány szarkofág, Szent Pál ikonja, vízforrás, amelyből a Szent merített, vagy a kis pálma-oázis a kolostor belsejében. A szerzetesek beszélnek a hollókról is, amelyek gyakran megjelennek, és amelyek a környező sziklás hegyekben fészkelnek.”

Az egyiptomi szentélyben találtak egy másik képet is, mely egy fehér ruhás szentet ábrázol. Mellette kopt nyelvű felirat olvasható: ÉN VAGYOK AZ ISTENHEZ TARTOZÓ MONACHUS, azaz magányos, remete.

Pilisszántón, a régi temetőben feltártak egy 14x4 m kápolnát. Árva Vince atya szerint – aki ekkor már kiségitő lelkész a faluban – ez nem lehet más, mint a Szent Kereszt kápolna romja...

1998. szeptemberében Die Spiritualität des Paulinenordens címmel tudományos konferenciát szerveztek Czestochowában. Sarbak Gábor a középkori

pálosok ruházatáról beszélt; Pfarrer Tawadros, Németországban élő kopt szerzetes a remeteszentek ma is eleven példáját mutatta be; W. Metternich az ír magaskeresztekéről tartott előadást; a Rend lengyel generálisa pedig az újkori őrangyaltársulásokról szólt.

2000. Szent Mihály havában, a pilisszántói régi temető földjéből kifordult egy kő. A Keresztes Kő, melynek érzékelhető, mérhető ereje van. A rajta lévő vésetről már megoszlanak a vélemények, lehet bogumil szimbólum, de nem szabad kizárni a kopt keresztény eredetet sem, ha már messzebb nem merünk visszaneézni. Vagy nem tudunk. Nincsen tövis rózsza nélkül...

„2000. szeptember 20-án egy 47 x 84 cm nagyságú, kb. 80 kilós faragott homokkővet találtunk a régi temetőben, az 1998-ban kiásott középkori romok fölött. A legtöbb vélemény alapján legalább 1000 éves körülínek tartott kőbe szokatlan formájú és szimbolikájú keresztábrázolás van vésvé. Vajon csak véletlennek tulajdonítható, hogy épp a Szt. Kereszt kolostor feltételezett helyén került elő? Számos doktor, professzor, régész, művészettörténész fantáziáját bolygatta meg a Kő rejtélye, de eddig nincs egyértelmű végső »anyakönyvi kivonata« a Kőnek. Még az sem zárható ki, hogy a kőbe vésett kereszt a végeken lévő hat lángocskának is tekinthető jelképpel, a Kő magának a kolostornak a névadója.” (Szőnyi József, Pilisszántó polgármestere)

Október 13. A pálosok számára a millennium saját évfordulót is jelentett: ebben az évben ünnepelheték a Rend megalapításának 750., és a Sziklakolostor megnyitásának 10. évfordulóját. Felfestették a Pantokrátor Krisztus freskójának másolatát, és elhelyezték Szent Pál combcsontjának azt a darabját, melyet ez alkalomból kaptak Olaszországból. A jeles eseményen ismét szó esett a magyarság és a kereszténység ezeréves összetartozásáról, és a Sziklakolostorról, mint a lelki újjászületés egyik központjáról.

Makovecz Imre a kopt pápa személyes megbízásából szentélyt tervez Egyiptomba, az ősi Taposiris Magna (ma Abu Sir) helyén: egy Isis-szentély és az azt körülvevő romok között feltárt másfélezer éves kopt templom és kolostor maradványai fölé épül az új templom, körben cellákkal a szerzetesek számára. Az új épületek pontosan a korábbi alapfalakra épülnek, hagyományos helyi technológiával. Az Isis-szentély rekonstrukciója falba beépített köveinek visszahelyezésével történik, az eleven istentiszteletet szolgáló új templom irányában oszlopai fokozatosan fák alakját öltik, végül élő kertben folytatódnak.

„Élményeimet, mély szimpátiámat, mint egy mélyből szóló hang, felemelte és megerősítette az az ismeret, melyet az egyiptomi sumér-akkád, a mykénei, a szkíta és kelta kultúrából elsajátítottam. Pistis Sophia, ki bennem is a sötét erők szorongattatásai miatt fényért kiáltoz, azt mondatja és rajzoltatja velem, hogy Taposiris Magnán a keresztény élet foglatatát meg kell teremteni. Vörös Győző, Thébai Szent Pál átszellemesített testű Krisztusának másolatát a Thot-hegy oldalából elvitte Magyarországra és felfestette a magyar Pálos Rend sziklabarlang templomába. ... Ő vitt el Taposiris Magnára. ... Nekem az a »dramaturgiában megírt« feladatom, hogy innen, Budapestről visszavigyem azt, amit ott kaptam és elhoztam. Kérem, úgy nézzék a Kopt templom és kolostor terveit.” (Makovecz Imre)

A thébai és a gellérthegyi sziklakolostor különös egybeesése még, hogy mindkettő azonos fekvésű.

2001. Csíkszeredán megjelenik az eredetileg 1537-ben megjelent pálos mise-könyv, az *Annotationes* reprint kiadása.

A Sziklakolostor teraszára elkészült a távolból is látható, hat méter magas kereszt.

„A mesterek e kereszt utolsó darabját pontosan azon a napon szerelték be, amelyen ötven évvel ezelőtt barbár kezek ideológiai okokból lerombolták. Az igazi értékek elpusztíthatatlanok...” (Új Ember, 2002/22.sz.)

2002. július 1-től a Rend tartományfőnöke P. Borsos József.

2003. Megjelenik Guzsik Tamás posztumusz műve: *A pálos rend építészete a középkori Magyarországon*, valamint Sarbak Gábor fordításában *Hadnagy Bálint pálos rendi kézikönyve*.

Decemberben Pilisszántón felállítják a Pilis Keresztjét, Nagy András, székelly fafaragó művét, mely hargitai tölgyből készült.

2004. Egy közlemény a Pálos Rend hivatalos honlapjáról:

*„A Megszentelt Élet Intézményeinek és az Apostoli Élet Társaságainak Kongregációja a Vatikánban 2004. május 28-án kelt határozatával kinyilvánította, hogy **P. Árva Vince nem tagja a Pálos Rendnek**, szerzetesi fogadalmi alól felmentette, a rendi ruhát nem használhatja és a Rend nevében nem nyilatkozhat, egyúttal a Székesfehérvári Egyházmegyébe inkardinálta (egyházmegyei papi szolgálatba helyezte).”*

Szent János havában 12 példányban megjelenik a **Fehér Lovag...**

A Fehér Barát végre szobrot is kaphatott: Jakubinyi György, Gyulafehérvár érseke, Székelyudvarhely szoborparkjában Fráter Györgynek állított emlékművet, mégpedig tiszteletbeli erdélyiként, tizenkettedmagával.

Egy másik hír Erdélyből, Szentjobbról (ma Sâniob, Románia):

„E sorok írásakor egy oszlopkő került elő a korai klastromból. A régészeti és forrástani kutatások alapján még az sem kizárt, hogy a szentjobbi kolostor tatárjárás utáni építkezései is ugyanezen a területen vannak.” (Romániai Magyar Szó)

A Nagyvárad feletti régi bencés kolostort 1498-ban adományozta a pápa a Pálos Rendnek. 1556-ig, a város ostromáig lakták.

2005. Petőfiszálláson átadták az új kolostort.

2006. Megjelent a *Pálosok* c. album második, bővített kiadása, P. Aczél László Zsongor közreműködésével.

A
PÁLOSOK KÖNYVE
ITT VÉGET ÉR

A Pálos Rend magyar központja Pécs, 10 szerzetessel. Petőfiszálláson 4, Budán 3, Márianosztrán 2 szerzetes van. Külhonban 2 testvér tevékenykedik.

Lengyelországban 20 perjelség illetve kolostor van, kb. 190 szerzetessel; Németország: 6 kolostor, 25 szerzetes; Egyesült Államok: 5 kolostor, 25 szerzetes; Olaszország: 5 kolostor, 18 szerzetes; Ausztrália: 5 kolostor, 14 szerzetes.

Ukrajnában 4 kolostor van, Horvátországban és Szlovákiában 3-3, Belgiumban és Fehér-Oroszországban 2-2, Csehországban, Litvániában, Angliában, Dél-Afrikában és Kamerunban 1-1.

Félszáz házban félezer szerzetes.

Mint 500 évvel ezelőtt...

Szeptember 2-án Buda ostromának 320 éves évfordulóját ünnepelhetjük. 1686-ban ezen a napon szabadult fel Buda vára a másfél évszázados török rabság alól. Emlékezzünk Majthényi László pálos atyára, aki csapatai élén hazájáért harcolt, mint Boldog Özséb és Fráter György méltó utódja.

